

بررسی مقاله خانواده پیامبر(ص) از دایرةالمعارف قرآن لیدن

نویسنده مقاله: علی آسانی (عضو هیئت علمی دانشگاه هاروارد)
دکتر مجید معارف (استاد دانشگاه تهران)
سمیه سادات اعتصامی (کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث)

چکیده

دائرةالمعارف قرآن لیدن، در مقالات متعددی گاه به صورت محوری و گاه در ضمن موضوعات دیگر، به بحث پیرامون اهل البیت(ع) - توسط پژوهشگران مسلمان و عمدتاً غیرمسلمان - پرداخته است. یکی از مقاله‌های مهم در این موضوع، مقاله «خانواده پیامبر» نوشته «علی آسانی» می‌باشد. نظریه ارایه شده در این مقاله دو رکن اساسی است:

اول) گاهی منظور از «اهل بیت» و «خانواده پیامبر» دو تعبیر از یکسری افراد خانواده است که شامل همسران، دختر، داماد و نوادگان ایشان، می‌باشد و گاهی افراد خاصی از این گروه مد نظر می‌باشد.

دوم) هدف اصلی قرآن از پرداختن به مسأله «اهل البیت»(ع) دیده نشده و تفاوتی میان ایشان و دیگر افراد خانواده پیامبر(ص) و خانواده سایر پیامبران در آیات قرآن لحاظ نشده است.

از آنجا که نظریه‌های ذکر شده متأثر از مبانی فکری گروهی از اهل تسنن و برگرفته از برخی روایات شاذ در کتاب‌های آنان بوده که مخالف دلالت‌های قرآنی و احادیث قطعی صادر شده در این زمینه است، از چند جهت قابل نقد می‌باشد که در این نوشتار به آن پرداخته می‌شود.

واژه‌های اصلی: قرآن، مستشرقان، پیامبر اسلام، اهل بیت، لیدن.

مقدمه

خانواده (اهل بیت) پیامبر(ص)، هم به جهت قرابت با حضرت محمد(ص) و هم به لحاظ توجه خاصی که در آیات قرآن به ایشان شده است، موضوع بسیاری از مقالات و پژوهش‌های مسلمانان و مستشرقان شده است، از جمله در دائرةالمعارف قرآن، دو مقاله به این بحث اختصاص یافته است،^[۱] و در بسیاری از مقالات دیگر نیز به آن اشاره شده است،^[۲] اما به علت گستردگی و حجم مسائل طرح شده، در این نوشتار فقط به بحث پیرامون مقاله «خانواده پیامبر» پرداخته می‌شود. در این راستا پس از بیان مفاد مقاله، مطالبی پیرامون نویسنده آن و سپس بررسی و نقد محتوای مقاله ارائه می‌گردد:

۱- مفاد مقاله «خانواده پیامبر»

با مطالعه دقیق مقاله، دیدگاه نویسنده آن به شرح زیر قابل استنتاج است:
- علت پرداختن قرآن به موضوع «خانواده پیامبر»، متمایز ساختن ایشان از سایر مسلمانانها به دلیل گرایش عمومی قرآن برای مبالغه در حق خانواده و ذریه بیشتر پیامبران است؛

- در آیات قرآن «خانواده پیامبر» و «اهل البیت» دو تعبیر یکسان از افرادی هستند که اولاً در آیه ۴۱ سوره انفال و آیه ۷ سوره حشر مصادیق «ذی القربی» شمرده شده‌اند و ثانیاً در آیه ۳۳ سوره احزاب به جایگاه ویژه «عصمت» آنها اشاره شده است. آیات حجاب سوره احزاب نیز که خطاب به زنان پیامبر(ص) به جهت حفظ مقام والای آنان در جامعه نازل شده و نیز لعن شدید خائنین به خانواده پیامبر(ص) از جمله ابولهب و همسرش در قرآن، در زمره آیات مربوط به شأن اهل بیت لحاظ می‌شود.

- مصادیق ذی القربی و «اهل البیت» در سایر دیدگاه‌های ارائه شده در تفاسیر مسلمانان عبارتند از: «اهل قریش» - قبیله پیامبر - یا «طایفه بنی هاشم» یا به نظر شیعه «خانواده نزدیک پیامبر(ص)» شامل: فاطمه(س)، علی(ع)، حسن(ع)، حسین(ع) و نوادگان آنها.

- شیعه برای این تفسیر به تعدادی روایت تاریخی در مورد «حدیث کساء» استناد می‌کند که پیامبر(ص) یکبار خانواده خود را زیر عبا جمع کرده، آن‌ها را «أهل البیت» خطاب کرده و برای محفوظ ماندن آن‌ها دعا کردند.

۲- درباره نویسنده مقاله^[۳]

آقای «علی آسانی»، مستشرق مسلمان آفریقایی تبار، پروفیسور در رشته زبان و فرهنگ‌های هنری اسلامی و عضو هیئت علمی دانشگاه هاروارد می‌باشد، ایشان مسلط به زبان‌های «اردو، هندی، گجراتی، سندی و سواحیلی» بوده و نیز دانش خواندن کلاسیک زبان‌های «عربی»، «فارسی»، «فرانسوی» و «آلمانی» را داراست.

سمت‌های دانشگاهی او در دانشگاه هاروارد طی چند دهه اخیر عبارت است از:

الف) استاد مسلمان در فرهنگ هند در سال ۱۹۸۴ - ۱۹۸۳؛

ب) استادیار مسلمان فرهنگ هند در سال‌های ۱۹۸۹ - ۱۹۸۴؛

ج) دانشیار مسلمان فرهنگ هند در سال‌های ۱۹۹۲ - ۱۹۸۹؛

د) استاد تمرین زبان و فرهنگ هند در سال‌های ۲۰۰۸ - ۱۹۹۲؛

هم‌چنین استاد زبان و فرهنگ‌های اسلامی، کمیته مطالعه دین و زبان‌های شرق و تمدن نزدیک ۲۰۰۸؛ وی صاحب تألیفات فراوانی به صورت کتاب و مقاله بوده که برخی از آن‌ها عبارت است از:

- کتاب «مطالعه اردو» آشنایی با رشته، انتشارات دانشگاه ییل، ۲۰۰۷م؛

- کتاب «مطالعه اردو» (مقدمه‌ای بر فیلمنامه)، انتشارات دانشگاه ییل، ۲۰۰۷م؛

- کتاب «تجلیل از محمد(ص)» (نمای پیامبر اسلام(ص) در موسیقی شعر)،

همکاری نویسنده، انتشارات دانشگاه کارولینای جنوبی ۱۹۹۵م؛

- کتاب راهنما، برای توسعه برنامه هویت برای جوانان مسلمان مهاجر در

شمال آمریکا، همکاری نویسنده، ۱۹۹۶ م.

از مقالات متعدد وی که در دائرةالمعارف‌ها و مجلات تخصصی آمریکا از جمله

دائرةالمعارف اسلام (آمریکانا) به چاپ رسیده است، می‌توان به دو مقاله «علی بن

ابیطالب(ع)» و «خانواده پیامبر(ص)» در دائرةالمعارف قرآن لیدن اشاره کرد.

ایشان تاکنون غیر از مسئولیت‌های اصلی نامبرده، برخی مسئولیت‌های مرتبط را نیز دارد از جمله:

- مشاور علمی دانشگاه تگزاس در خصوص توسعه آموزش اسلام در چارچوب‌های جدید در مدارس جوامع مسلمان تگزاس و هم‌چنین مدارس منتخب در آفریقا و آسیا؛

- مشاور انجمن آسیا، در مرکز ادیان نیویورک؛

- عضو هیئت مدیره اجرایی مؤسسه آمریکایی مطالعات هند.

او در سال ۲۰۰۲ «مدال بنیاد دانشگاه هاروارد» را به خاطر سهم برجسته‌ای که در مطالعات و رایه مقالات مربوطه داشته، به خود اختصاص داده است. بر اساس آنچه از سابقه تدریس و موضوع کتاب‌ها و مقالات وی بر می‌آید، «علی‌آسانی» یک مستشرق «اسلام‌شناس» نبوده بلکه مستشرقی مسلط به «فرهنگ» و «زبان» ملت‌های شرق آسیا به خصوص هند بوده و به خاطر این که خود مسلمان است، موضوع «اسلام» و برخی مفاهیم آن را در ضمن مطالعات مربوط به فرهنگ مردم شرق آسیا، پی‌گیری کرده و درباره آن به نگارش کتاب و مقاله پرداخته است، در حالی که پژوهش در متن قرآن کریم و فهم تفسیر آیات آن نیازمند مطالعه و تسلط بر مبانی و روش‌های مختلف خاص این مقوله است.

۳- بررسی مقاله «خانواده پیامبر(ص)»

۳-۱- نقاط قوت مقاله

مقاله «خانواده پیامبر»، نقاط قوتی دارد که به آن اشاره می‌شود:

الف - از لحاظ ساختاری؛ این مقاله با مقدمه خوب، کافی و مناسبی شروع شده و در ادامه بحث اصلی و محوری بدون حاشیه‌پردازی، خلاصه و مفید ارائه شده است و در نهایت پایان بحث دارای جمع‌بندی شایسته‌ای است که از نقاط قوت مقاله به شمار می‌روند.

ب - از لحاظ محتوایی؛ اشاره به مقام عصمت و سرمشق حقیقی بودن «اهل بیت(ع)» از نظر شیعه، مطلب حقیقی است که در آثار مستشرقان سابقه زیادی ندارد.

۲-۳- ضعف‌های محتوایی مقاله و نقد آن

مقاله «خانواده پیامبر(ص)» در کنار نقاط قوتی که به آن اشاره شد، دارای برخی اشکالات و نقاط ضعفی است که از لحاظ اهمیت، درجات مختلفی از شدت و ضعف دارند، ولی در این نوشتار به همه آنها - به همان ترتیبی که در مقاله آمده است - پرداخته شده است:

الف) چرا قرآن کریم چندین بار از خانواده پیامبر(ص) سخن به میان آورده است؟
نویسنده مقاله «خانواده پیامبر(ص)» با مطرح کردن این بحث و محدود کردن پاسخ آن به:

«۱- متمایز کردن خانواده پیامبر از بقیه مسلمانان؛ ۲- گرایش عمومی قرآن برای مبالغه در حق ذریه بیشتر پیامبران».

مطلب را عقیم گذارده و هدف متعالی قرآن از بحث درباره «أهل البيت»(ع) را نادیده گرفته است.

بررسی: در قرآن کریم به تناسب بحث انبیای گذشته و بیان سرگذشت اقوام آنها، گاه به خانواده پیامبران نیز اشاره شده است، از جمله:

- حضرت آدم(ع) و همسرش در قصه آغاز آفرینش آدم (بقره/۳۰-۳۷؛ اعراف/ ۱۹-۲۳؛ طه/ ۱۱۵-۱۲۲ و مریم/ ۴۲-۹) و دو پسر ایشان در قصه قربانی (مائده/ ۲۷ تا ۳۱).

- حضرت نوح(ع) و همسرش (تحریم/ ۱۰) و پسرش در ماجرای طوفان (هود/ ۴۲ - ۴۷).

- حضرت ابراهیم(ع) و عمویش آزر در اول رسالت (انعام/ ۷۴) و همسر و فرزندان‌شان (هود/ ۶۹-۷۶ و سوره ابراهیم آیه ۳۵ به بعد).

- حضرت موسی(ع)، مادر، خواهرش (قصص/۷-۱۳)، همسر و پدر همسرش (قصص/ ۲۳-۲۹) و

لازم به ذکر است که:

اولاً: آیاتی که خانواده پیامبران در آن مطرح شده‌اند نسبت به پیامبرانی که فقط نام خودشان در قرآن آمده و هیچ اشاره‌ای به خاندانشان نشده، بسیار کمتراند؛

ثانیاً: در همان مواردی هم که اشاره‌ای به خانواده پیامبری شده است، هیچ گرایشی برای مبالغه در حق آنها در قرآن دیده نمی‌شود بلکه فقط به جهت هدف غایی سوره، در خلال آیاتی ماجرای برخی از انبیا و خانواده ایشان آورده شده است؛ ثالثاً: در پیشگاه خداوند متعال و در بیان قرآن کریم، هیچ امتیاز خاصی به دلیل قرابت و خویشاوندی با انبیاء وجود ندارد، چنان که در مواردی خانواده پیامبران مذمت شده‌اند و داستان آنها به عنوان عبرت در قرآن آورده شده است، مانند همسر حضرت نوح و حضرت لوط(ع) یا پسر حضرت نوح(ع). (تحریم/ ۱۰ و هود/ ۴۲ تا ۴۷).

تنها در آیه ۳۳ سوره آل عمران: (إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ) امتیاز خاصی درباره «آل ابراهیم(ع)» و «آل عمران» مطرح شده است که طبق نظر مفسران مراد از آل ابراهیم، نسل مطهر و ذریه پاک ایشان مانند انبیاء بنی اسرائیل و نسل اسماعیل(ع) و اشرف ایشان حضرت محمد(ص) می‌باشند و آل عمران نیز جزو ذریه ابراهیم(ع) هستند و مخصوصاً بیان شده‌اند، پس منظور از آل ابراهیم بعضی از ذریه طاهر و مطهر ایشان‌اند نه همه آنها. (طباطبایی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ۳/ ۱۶۶)، لذا وقتی «أهل بیت پیامبر اسلام(ص)» در قرآن در آیات متعددی، از سایر مسلمانان متمایز می‌شوند، علت را باید مهم‌تر دانست و درباره آن تأمل کرد.

ب) آیات مربوط به خانواده پیامبر در قرآن و بررسی اجمالی آن

- دسته‌ای از آیات در قرآن کریم مربوط به همسران پیامبر(ص) می‌باشد که عبارتند از:

۱- (يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنِ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ)؛ «ای زنان پیامبر! هر کس از شما [کار] زشت آشکاری [به جا] آورد، برای او عذاب دو چندان افزوده می‌شود»، (احزاب/ ۳۰ - ۳۱).

۲- (يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنَّ اتَّقِيْتُنَّ)؛ «ای زنان پیامبر! (شما) هم چون یکی از زنان (معمولی) نیستید»، (احزاب/ ۳۲-۳۴).

۳- (یا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزُوجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ)؛
 «ای پیامبر! به همسرانت و دخترانت و زنان مومنان بگو: «از پوشش‌های بلند
 (چادرمانند) شان به خودشان نزدیک کنند»، (احزاب / ۵۹).

۴- (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزُوجِكُمْ إِن كُنْتُمْ تُرَدُّنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَرَبِّتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمْتَعُكُنَّ وَ...)
 «ای پیامبر! به همسرانت بگو: اگر زندگی دنیا و زیور آن را می‌خواهید، پس بیاید
 تا شما را بهره‌مند سازم...»، (احزاب / ۲۹ - ۲۸).

۵- (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحَلَّلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ...)
 «ای پیامبر! در واقع، ما برای تو حلال کردیم همسرانت را که مهرشان را پرداخته‌ای...»، (احزاب / ۵۰).

۶- (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ...)
 «ای پیامبر! چرا چیزی را که خدا بر تو حلال کرده (بر خود) ممنوع می‌کنی، در حالی که
 خشنودی همسرانت را می‌طلبی؟!...»، (تحریم / ۱).

۷- (النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ...)
 «پیامبر نسبت به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است و همسرانش مادران ایشان هستند...»، (احزاب / ۶).

۸- (... وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا...)
 «... و برای شما (جایز) نیست که فرستاده خدا را آزار دهید و نه هرگز همسرانش
 را بعد از او به همسری (خود) درآورید...»، (احزاب / ۵۳).

۹- (وَإِذْ أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا...)
 «و (یاد کن) هنگامی را که پیامبر با برخی از همسرانش سخنی پنهانی گفت...»، (تحریم / ۳).

۱۰- (تُرْجَىٰ مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُؤْوَىٰ مَنْ تَشَاءُ...)
 «(نوبت) هر کدام از آن (همسر)ان را که می‌خواهی به تأخیر می‌اندازی...»، (احزاب / ۵۱).

- دسته دیگری از آیات مربوط به خانواده پیامبر (ص) به حقوق و فضایل
 خاص «اهل بیت» پیامبر (ص) اشاره می‌کند:

۱- (وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ...)
 بدانید که هر چیزی از غنیمت به دست آورید، پس یک پنجم آن فقط برای خدا
 و برای فرستاده [اش] و برای نزدیکان [او]...»، (انفال / ۴۱).

- ۲- (قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى...); «بگو: از شما هیچ پاداشی بر این (رسالت) نمی طلبم، جز دوستی در (مورد) نزدیکان»، (شوری / ۲۳).
- ۳- (مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى...); «آنچه از (غنایم) اهل آبادی‌ها که خدا به فرستاده‌اش بازگردانده است، پس فقط برای خدا و برای فرستاده [اش] و برای نزدیکان [او]»، (حشر / ۷).
- ۴- (قُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ...); «بگو: بیایید پسرانمان و پسرانتان، و زنانمان و زنانتان، و خودمان و خودتان را دعوت کنیم»، (آل عمران / ۶۱).
- ۵- (... إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا); «خدا فقط می‌خواهد پلیدی را از شما خاندان (پیامبر) ببرد و کاملاً شما را پاک سازد»، (احزاب / ۳۳). با توجه به مفهوم هر دو دسته از آیات و مقایسه اجمالی مدلول آن‌ها با یکدیگر می‌توان به این نتیجه رسید که:
- اولاً: در دسته اول فقط حرمت خاصی برای همسران پیامبر(ص) در بحث ازدواج بعد از پیامبر(ص) مطرح شده که این به خاطر احترام خاص شخص پیامبر اکرم(ص) است - این مطلب از متن آیات مشهود است -.
- ثانیاً: در سایر احکام که در دسته اول بیان شده، همسران پیامبر(ص)، به لحاظ قرار گرفتن در کانون توجه مردم (منزل پیامبر(ص)) مورد تأکید و شدت بیشتری در خطاب قرار گرفته‌اند. و به عنوان نمونه آیات حجاب هیچ اختصاصی به همسران پیامبر ندارد بلکه حدود شرعی پوشش برای هر زن مسلمانی را بیان کرده و این مطلب مورد اتفاق فقها و مفسران است.
- ثالثاً: همسران پیامبر(ص) هم در بعضی آیات مورد اخطار و توبیخ قرار گرفته‌اند و مانند سایر مردم احتمال خطا و اشتباه در اعمال و رفتار آنان داده شده است.
- رابعاً: آیات دسته دوم، مشخصاً امتیازات خاصی برای «ذوی القربی» قایل شده‌اند و قابل قیاس با بیان قرآن درباره خانواده سایر پیامبران و حتی قابل قیاس با خانواده بزرگ پیامبر(ص) که شامل همسرانشان می‌شود، نمی‌باشد.

نتیجه اینکه نباید مسأله «ذوی القربی» را با «خانواده پیامبر(ص)» و خانواده سایر پیامبران خلط کرد و یکسان دانست.

ج) علت لعن ابولهب و همسرش در قرآن

سوره «تبت» یا «مسد»، سوره کوتاهی از جزء سی ام قرآن مجید است که «مکی» است و در اوایل بعثت پیامبر اکرم(ص) نازل شده است.

شأن نزول این سوره، طبق نقل مشهور تفاسیر از «ابن عباس» این است که: هنگامی که آیه (وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ) نازل شد و پیامبر(ص) مأموریت یافت فامیل نزدیک خود را به صورت علنی و آشکارا انذار کند و به اسلام دعوت نماید، پیامبر اکرم(ص) بر فراز کوه صفا آمد و فریاد زد: یا «صبحاه»!

هنگامی که مردم مکه این صدا را شنیدند گفتند: کیست که فریاد می کشد؟ گفته شد «محمد است»، جمعیت به سراغ حضرتش رفتند، او قبائل عرب را با نام صدا زد که با صدای او جمع شدند، فرمود به من بگویید: اگر به شما خبر دهم که سواران دشمن از کنار این کوه به شما حمله ور می شوند، آیا مرا تصدیق خواهید کرد؟

در پاسخ گفتند: ما هرگز از تو دروغی نشنیده ایم.

فرمود: انی نذیرکم بین یدی عذاب شدید: «من شما را در برابر عذاب شدید الهی انذار می کنم» (شما را به توحید و ترک بت ها دعوت می نمایم).

هنگامی که ابولهب این سخن را شنید گفت: تبالک! أما جمعتنا الا لهذا؟! «زیان و مرگ بر تو باد! آیا تو فقط برای همین سخن ما را جمع کردی»؟! «تبت یدا ابي لهب وتب» زیان و

هلاکت بر دستان ابولهب باد که زیانکار و هلاک شده است.

در این هنگام بود که این سوره نازل شد: (تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ) زیان و هلاکت بر دستان ابولهب باد که زیانکار و هلاک شده است.

بعضی در اینجا افزوده اند هنگامی که همسر ابولهب (ام جمیل) با خبر شد که این سوره درباره او و همسرش نازل شده، به سراغ پیغمبر اکرم(ص) آمده در حالی که آن حضرت را نمی دید، سنگی در دست داشت و گفت: شنیده ام «محمد» من را هجو کرده، به خدا سوگند اگر او را بیابم با همین سنگ بر دهانش

می‌زنم! من خودم نیز شاعرم، سپس به اصطلاح اشعاری در مذمت پیغمبر(ص) و اسلام بیان کرد». (مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، تفسیرنمونه، ۲۷ / ۴۱۳؛ طباطبایی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ۲۰ / ۳۷۸؛ طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ۱۰ / ۵۵۹ و تفاسیر: «قرطبی»: «درالمنثور»؛ «رازی» و «فی ظلال القرآن» ذیل آیات مورد بحث).

در زمینه آزار و اذیت‌های «ابولهب و همسرش» نسبت به پیامبر(ص)، در راه دشمنی با اسلام و جلوگیری از تبلیغ آن، در کتب تفاسیر، اخبار و روایات فراوانی وجود دارد، اما نکته قابل تأمل اینکه در هیچ‌کدام از منابع، دشمنی با خانواده پیامبر، مطرح نشده است، لذا این سخن نویسنده مقاله خانواده پیامبر(ص) که ابولهب و همسرش در برابر خانواده پیامبر مورد لعن شدید قرار گرفته‌اند، بی‌اساس است.

د) تفسیر شیعه از «ذی القربی»

نویسنده مقاله خانواده پیامبر(ص)، آیات ۴۱ سوره انفال و ۷ سوره حشر را مورد اعطای غنائم جنگی به خاندان پیامبر(ص) می‌داند که مطابق نظر اهل سنت می‌باشد، در حالی که طبق نظر علمای شیعه این اموال به «ذی القربی» اختصاص دارد که دارای مصادیق خاصی از خاندان پیامبر می‌باشند نه همه آنها، هر چند علمای شیعه با استناد به روایات تفسیری ذیل آیه خمس، سادات یتیم و مسکین و در راه مانده را نیز مستحق خمس می‌دانند.

علامه طباطبایی(ره)، ذیل آیه ۴۱ سوره انفال مطلب فوق را مسلم و روایات در مورد آن را متواتر می‌داند (المیزان فی تفسیر القرآن، ۹ / ۱۰۴) و معتقدند که آیه مربوط به خمس در مورد همه درآمدها و دارایی‌ها می‌باشد نه فقط غنائم جنگی و از آنجا که زکات و صدقه بر اهل بیت(ع) و ذریه آنها حرام می‌باشد، خدا به عنوان موهبتی، خمس را حق ایشان می‌داند. همچنین در آیه ۷ سوره حشر، طبق روایات از ائمه(ع)، مراد «ذی القربی» اهل البیت(ع) هستند و یتیمان و مساکین و ابن سبیل در ادامه آیه، از ذریه ایشان هستند. (طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ۴ / ۵۳۴-۵۴۳)

هرچند در مورد آیه ۷ سوره حشر، طبق تفسیر مجمع البیان، همه فقها قائلند که یتیمان و مساکین و ابن سبیل در آیه از عموم مردم اند نه فقط سادات و این نظر نیز شاهد روایی دارد. (طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ۹ / ۲۶۱)

روایات دالّ بر تفسیر «ذی القربی» به «أهل بیت (ع)» در کتب روایی بسیاری آمده است، از جمله: جلد ۱۵، ۱۹، ۲۴، ۲۵، ۴۵، ۷۷، ۹۳، ۹۶ و ۹۹ «بحار الانوار» و مخصوصاً کتاب الخمس در جلد ۹۶ بحار الانوار و هم چنین «وسائل الشیعه» کتاب الخمس، ابواب قسمة الخمس.

هـ) دلایل شیعیان برای تفسیر «أهل البیت» به «پنج تن آل عبا»

نویسنده مقاله «خانواده پیامبر (ص)» در بیان نظر شیعه در تفسیر «أهل البیت (ع)» می نویسد:

«شیعه در راستای تکریم علی بن ابیطالب (ع) و فرزندش به عنوان وارثان حقیقی پیامبر (ص)، معمولاً واژه «أهل البیت» را خانواده نزدیک پیامبر می داند، یعنی دختر ایشان فاطمه (س) و داماد ایشان علی (ع) و دو پسر او - حسن و حسین (ع) - و نوادگان آنها» و مدعی است دلیل شیعه فقط استناد به چند روایت تاریخی درباره حدیث کساء است که پیامبر (ص) فقط یکبار (!) ایشان را جمع کرده و خانواده خود نامید!

بررسی و نقد

اولاً: حقیقت آن است که شیعه برای این تفسیر، ادله فراوانی دارد، از جمله شواهد درون متنی آیه تطهیر از جمله: دلالت واژه «أهل البیت»؛ کاربرد ضمیر مذکر «کم» در این عبارت - با توجه به ضمائر قبل و بعد از آیه که همگی مؤنث هستند -؛ آدات حصر «إنما»؛ کلمه «الرجس» که به معنای مطلق آلودگی است؛ کلمه «یرید الله» که حکایت از اراده الهی در پاکی و عصمت «أهل البیت» دارد، عصمتی که بر اساس آیات و روایات فقط مخصوص پیامبر (ص) و مصادیق «أهل البیت» - از نظر شیعه - به دلیل جایگاه امامت و مرجعیت خاص آنها در امر دین و دنیا، می باشد. (ر.ک: تفاسیر شیعه ذیل آیه شریفه و نیز: ایلقارزاده، اسماعیل، تفسیر تطبیقی آیه تطهیر) و روایات فراوانی در خصوص سبب نزول

آیه و حدیث کساء که متواتر یا لااقل مورد اجماع علمای شیعه و سنی است (ر.ک: رضایی، نقد مقاله فاطمه(س)، قرآن پژوهی خاورشناسان، ش ۴ / ۷۴ و ۷۵) و همچنین شواهد تاریخی از رفتار و قول پیامبر(ص) قبل و بعد از نزول آیه شریفه که طبق قولی تا شش ماه بعد از نزول آیه به هنگام نماز صبح از کنار خانه حضرت زهرا می گذشت و آنان را به این صورت برای نماز صبح صدا می کرد: «الصلوه یا أهل البيت إنما یرید الله لیذهب عنکم الرجس أهل البيت ویطهرکم تطهیرا» (معارف/ مباحثی در تاریخ و علوم قرآن/ ۳۴۲؛ به نقل از سنن ترمذی). اخبار در این باره از شش تا نوزده ماه نوسان دارند که این اختلاف به مدت حضور راوی در نماز و مشاهده او از رفتار پیامبر (ص) دارد (ایازی، نقد مقاله خانواده پیامبر و أهل البيت(ع)، قرآن پژوهی خاورشناسان، ش ۴ / ۵۲) اما همگی حاکی از شیوه عملی پیامبر (ص) در تعیین مصداق «أهل البيت» می باشد.

ثانیاً: مصداق اهل بیت پیامبر(ص) و وارثان حقیقی ایشان، طبق نظر شیعه همه نوادگان امام حسن(ع) و امام حسین(ع) را در بر نمی گیرد، بلکه تنها فرزندان معدودی از نسل امام حسین(ع) و آن هم تنها معصومین از آنان (امام سجاد(ع)؛ امام باقر(ع)؛ امام صادق(ع)؛ امام کاظم(ع)؛ امام رضا(ع)؛ امام جواد(ع)؛ امام هادی(ع)؛ امام عسگری(ع) و امام عصر(عج)) به عنوان مصداق اهل البيت(ع) و جانشینان پیامبر(ص) مطرح هستند. (کلینی، محمد بن یعقوب، اصول الکافی، ج ۱ و ۲، کتاب الحجّة، ماجاء فی الاثنی عشر و النّص علیهم) هر چند سادات دیگر چه حسنی و چه حسینی به علّت ذریه الرسول بودن، مورد احترام هستند.

روایات در زمینه معرفی مصداق اهل البيت(ع) و ائمه(ع) بعد از پیامبر(ص)، از طرق متعدد اهل سنت و شیعه به قدری زیاد است که بعضی از علما ادعای تواتر معنوی، در این باره کرده اند حداقل این است که این احادیث مشهور نزد عامّه و خاصّه است، هر چند الفاظ این گونه روایات در بعضی توصیفات مختلف است، اما مضمون مهم آنها یکی است و آن این که پیامبر(ص) بهترین اشخاص بعد از خود را برای رهبری امت در طول سالها تا آخرالزمان، معین کردند و عدد ائمه(ع) طبق نص روایات فقط و فقط «۱۲» نفر می باشند نه کمتر و نه بیشتر. (ری شهری، محمد، أهل البيت(ع) فی الکتاب و السنّه، ۷۸)

ثالثاً: پیامبر اکرم(ص) بیشتر از یک مرتبه اهل بیت(ع) را در مصداق مشخص کردند و در موارد مختلف پنج تن(ع) را مشخصاً، اهل بیت خود نامیدند و این مطلب شواهد روایی و تاریخی دارد که به طور خلاصه به آن اشاره شد و توضیح بیش تر نیز خواهد آمد.

و) بررسی محتوایی حدیث کساء

نویسنده مقاله خانواده پیامبر، درباره تفسیر «اهل البيت(ع)» توسط حدیث کساء چنین نوشته است: «شیعیان در مقام اثبات این تفسیر به تعدادی روایت تاریخی استناد می کنند که یک مرتبه پیامبر(ص)، فاطمه، علی، حسن و حسین(ع) را در زیر پوشش (کساء) خود جمع کرد و آنها را با عنوان خانواده خویش خطاب کرد و برای محفوظ ماندن آنها، دعا نمود».

گذشته از آن که حدیث کساء از لحاظ سندی مستفیض بلکه در حد متواتر است، حادثه کساء به قدری در تاریخ قطعی است که در جامعه اسلامی آن روز به عنوان «روز کساء» مشهور شده بود. (ری شهری، محمد، اهل البيت فی القرآن والسنة، ۳۵ به نقل از: الخصال ۲ / ۵۵۰؛ الغدير ۴ / ۴۰).

این که هدف پیامبر(ص) از جمع آوری آن پنج تن در زیر عبای خود و آن بیانات چه بوده؟ آیا فقط چنان که نویسنده مقاله پنداشته، می خواستند برای محفوظ ماندن آنها دعا کنند؟! یا این که غرض مهمی داشتند که نقل متواتر آن حدیث و شهرتش میان مردم، خود گواه بر اهمیت و خاص بودن آن امر دارد، با تأمل در متن حدیث روشن می شود.

برای روشن شدن موضوع خلاصه ای از حدیث مذکور بیان می شود:

پیامبر(ص) وارد منزل همسر محترمشان ام سلمه شدند و از ایشان خواستند که به احدی اجازه ورود ندهد (با توجه به این که منتظر خبر مهمی از جانب وحی درباره نزدیکانشان بودند و البته دخترشان فاطمه زهرا(س) و همسر و فرزندانسان از بقیه مستثنی بودند).

حضرت زهرا(س) غذایی تهیه کرد و برای پدرشان آوردند و طبق امر ایشان حضرت علی(ع) و پسرانشان را نیز دعوت کردند. ام سلمه به خواست پیامبر(ص) در گوشه‌ای دیگر از منزل مشغول به عبادت شدند و پیامبر(ص) و آن پنج نفر مقدّس، مشغول صرف غذا شدند (با اینکه عادت همیشگی پیامبر(ص) صرف غذا به همراه یکی از همسرانشان بود) وقتی آن جمع دور هم بودند، جبرئیل نازل شد و آیه ۳۳ سوره احزاب (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً) را بر پیامبر(ص) نازل کرد.

در آن هنگام پیامبر(ص) عباى خویش را بر سر حضرت علی(ع)، امام حسن(ع)، امام حسین(ع) و حضرت زهرا(س) کشیدند و با دست راست به سوی پروردگار، این‌گونه دعا کردند:

«اللهم هؤلاء أهل بيتي وخاصتي، اللهم أذهب عنهم الرجس وطهرهم تطهيراً». ام سلمه متوجه این ماجرای نورانی شد و نزد ایشان آمد و خواست که از زمره آنان شود ولی پیامبر(ص) عبا را نگه داشتند و مانع ورود ایشان شدند، ام سلمه پرسید: آیا من از اهل بیت نیستم؟ پیامبر فرمودند: تو از همسران رسول خدا و بر خیر هستی. (ری شهری، محمد، اهل‌البیت فی القرآن والسنة، ۳۶ و ۳۷؛ طبرسی، فضل بن حسن، مجمع‌البیان فی تفسیرالقرآن، ۴۴/۹؛ مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، ۲۲/۲۴۵ و ۴۹۴)

با توجه به مفهوم مشهور حادثه کساء و جمله معروف حدیث کساء، روشن است که غرض پیامبر(ص) فقط دعا کردن برای خانواده خاص خود، نبوده بلکه هدف مهم و حیاتی ایشان تعیین مصداق واژه «اهل‌البیت(ع)» برای همیشه در تاریخ اسلام بوده است.

دعای خاص پیامبر(ص) و متصل بودن حادثه و حدیث کساء به نزول آیه تطهیر و جو خاصى که در ماجرای آن روز حاکم بوده، همگی حاکی از آن که حدیث کساء در بیان و تفسیر آیه تطهیر صادر شده است و الا معنی نداشت و سابقه نداشت که پیامبر(ص) اجازه ورود کسی به خانه‌شان راه ندهند و حتی از

همسرشان دعوت نکنند که سر سفره غذا با ایشان بنشینند و از ورود او به جمع خاصّ ممانعت نمایند.

نقل شده است که پیامبر(ص) از آن پس تا آخر عمر مبارکشان، هر روز صبح، اهل کساء را با ندای «اهل البیت» صدا می‌کردند و به نماز صبح دعوت می‌کردند. این نیز تأکیدی بر اهمّیت حدیث کساء در تفسیر «اهل البیت(ع)» و مشخص شدن جایگاه اهل البیت(ع) می‌باشد. (ری شهری، محمد، اهل البیت فی القرآن و السنّه، ۳۸)

ز) بررسی شأن نزول سوره «دهر»

مقاله «خانواده پیامبر(ص)» مدّعی است که بعضی از مفسران شیعه معتقدند که سوره انسان (که مردمانی را که خوبی را بر بدی ترجیح می‌دهند، ستایش می‌کند) به طور خاص به منظور بازگو نمودن اخلاقیات اهل البیت(ع) نازل شده است.

نقد

روایت مربوط به شأن نزول سوره «هل أتى» از روایاتی است که در میان اهل سنت مشهور بلکه متواتر است و علمای معروف و بزرگ اهل سنت این حدیث را در کتاب‌های خود آورده‌اند. (امینی، عبدالحسین، الغدير، ۱۰۷/۳ تا ۱۱۱؛ احقاق الحق، ۱۵۷/۳ تا ۱۷۱) و اما علمای شیعه همه اتفاق نظر دارند که هجده آیه (از آیه ۵ تا ۲۳) یا مجموع این سوره درباره یکی از افتخارات و فضائل مهم حضرت علی(ع) و فاطمه زهرا(س) و فرزندانشان، نازل شده است، بنابراین ادعای این که فقط بعضی از مفسران شیعه این شأن نزول را پذیرفته‌اند، بسیار غیرواقعی و غیرمنصفانه است.

شأن نزول سوره دهر روایات تفسیری

ابن عباس می‌گوید: حسن و حسین(ع) بیمار شدند، پیامبر(ص) با جمعی از یاران به عیادتشان آمدند و به علی(ع) گفتند: ای ابوالحسن! خوب بود نذری برای شفای فرزندان خود می‌کردی، علی(ع) و فاطمه(س) و فضّه که خادم آنها بود نذر کردند که اگر آنها شفا یافتند سه روز، روزه بگیرند (طبق بعضی از روایات

حسن و حسین(ع) نیز گفتند ما هم نذر می‌کنیم روزه بگیریم). چیزی نگذشت که هر دو شفا یافتند در حالی که از نظر مواد غذایی دست خالی بودند، علی(ع) سه من جو قرض نمود و فاطمه(س) یک سوم آن را آرد کرد و نان پخت، هنگام افطار سائلی بر در خانه آمد و گفت: السلام علیکم أهل بیت محمد(ص) مستمندی از مستمندان مسلمان هستم، غذایی به من بدهید، خداوند به شما از غذاهای بهشتی مرحمت کند، آن‌ها همگی مسکین را بر خود مقدم داشتند و سهم خود را به او دادند و آن شب جز آب ننوشیدند.

روز دوم را هم چنان روزه گرفتند و موقع افطار وقتی که غذا (همان نان جوین) را آماده کرده بودند یتیمی بر در خانه آمد. آن روز نیز ایثار کردند و غذای خود را به او دادند (بار دیگر با آب افطار کردند و روز بعد را نیز روزه گرفتند).

در سومین روز اسیری به هنگام غروب آفتاب بر در خانه آمد، باز سهم غذای خود را به او دادند. هنگامی که صبح شد، علی(ع)، دست حسن(ع) و حسین(ع) را گرفته بود و خدمت پیامبر(ص) آمدند. هنگامی که پیامبر(ص) آن‌ها را مشاهده کردند. دیدند از شدت گرسنگی می‌لرزند، فرمود: این حالی را که در شما می‌بینم برای من بسیار گران است، سپس برخاست و با آنها حرکت کرد، هنگامی که وارد خانه فاطمه(س) شدند، دیدند در محراب عبادت ایستاده، در حالی که از شدت گرسنگی شکم او به پشت چسبیده و چشمهایش به گودی نشسته، پیامبر ناراحت شدند. در همین هنگام جبرئیل نازل شد و گفت: ای محمد! این سوره را بگیر، خداوند با چنین خاندانی به تو تهنیت می‌گوید، سپس سوره «هل أتى» را برای او خواند (بعضی گفته‌اند که از آیه «إِنَّ الْأَبْرَارَ» تا آیه «كَانَ سَعْيِكُمْ مَشْكُورًا») که مجموعاً هجده آیه است در این موقع نازل گشت). (طباطبایی، محمدحسین، المیزان فی تفسیرالقرآن، ۱۳۲/۲۰ تا ۱۳۸ و طبرسی، فضل بن حسن، مجمع‌البیان فی تفسیرالقرآن، ۴۰۴/۱۰)

جمع‌بندی و نتیجه

با توجه به متن مقاله و نقدی که درباره آن گذشت می‌توان گفت:

- ۱- بحث «أهل البيت» در آیات قرآن، تفاوت اساسی با بحث خانواده پیامبران و نیز خانواده بزرگ پیامبر - شامل همسران ایشان - دارد. قرآن کریم هرگاه سخن از خانواده پیامبران به میان آورده، به انتسابشان به آن پیامبران تأکید داشته است، اما آنگاه که درباره «أهل البيت»(ع) و فضایل ایشان سخن گفته، گذشته از انتسابشان به پیامبر(ص) و با تأکید بر فضایل خود «أهل البيت»(ع) مطالبی را بیان نموده است.
- ۲- در منطق قرآن کریم، خانواده پیامبران و نیز خانواده گسترده پیامبر اسلام(ص) مورد تمجید صرف واقع نشده و انتساب افراد به پیامبران، دلیل حقانیت و فضیلت ایشان نبوده است؛ بلکه اعمال و رفتار آنها در تبعیت یا عداوت نسبت به پیامبران، براساس معیارهای حقیقت سنجیده شده، قضاوت عادلانه‌ای از آن تصویر شده است، آنگاه به دلیل انتساب آنها به پیامبران و سرشناس بودنشان و نیز به دلیل هدفی متعالی از نزول آیات و سوره، برای مخاطبان معرفی شده‌اند و این روند، تحت سنت کلی قرآن برای الگو و عبرت دهی به مردم، لحاظ می‌شود.
- ۳- «أهل البيت»(ع) و «ذی القربی» در آیات قرآن، طبق نظر مفسران شیعه و برخی از اهل سنت، مصادیقی جز حضرت علی(ع)، فاطمه(س)، حسن(ع) و حسین(ع) نداشته و براساس احادیث روایت شده از پیامبر(ص) فقط نه نفر از نسل امام حسین(ع) در مقام و منزلت، جزو «أهل البيت»(ع) نامبرده شده‌اند.
- ۴- مجموع آیات فراوانی که در شأن أهل البيت (ع) نازل شده، حاکی از مقام خاص معنوی و مرجعیت دینی ایشان و لزوم مراجعه و تبعیت مردم از آنها برای سعادت در امر دین و دنیا، است.
- ۵- نویسنده مقاله برای ارایه دیدگاه‌های خود در این مقاله، تتبع کافی در منابع - به خصوص منابع شیعه - نداشته، یا نخواسته است که نظرات مفسران شیعه را ذیل آیات مورد بحث به طور صحیح گزارش کند.

پی‌نوشت‌ها

[1] «Family of the Prophet». 2002, vol. 2, pp. 176 _ 177.

«People of the House». 2004, vol. 4, pp. 48-53.

[2] "Ali b.Abitalib."2001,Vol.1,pp.62-63

"Fatima."2002.vol.2,pp.192-194.

"Shi,a."2004,Vol .4,pp.591-592.

"Shiism and the Quran"2004,vol.4,pp.593-604

The Family Of The Prophet [۳]

ترجمه مقاله «خانواده پیامبر»

مترجم: روح الله کلیا.

قرآن چندین بار سلسله خانوادگی پیامبر را به منظور متمایز ساختن آن‌ها از بقیه مسلمان‌ها، ذکر کرده است. این امر هم‌چنین با گرایش عمومی قرآن برای مبالغه در حق خانواده و ذریه بیشتر پیامبران هماهنگی دارد. (ر ک به مقاله پیامبران و پیامبری) به عنوان مثال به سوره آل عمران که به نام خاندان عمران (پدر موسی) نامگذاری شده است، توجه کنید.

متون مختلفی در قرآن به خانواده پیامبر اشاره می‌کند. آیه ۴۱ سوره انفال: (وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ...) و آیه ۷ سوره حشر: (مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ...) یک بخش از غنائم و بقیه اموالی را که از کفار گرفته شده است (ر.ک: مقاله‌های جنگ؛ هجرت و جهاد؛ ایمان و کفر) را مختص به خانواده پیامبر می‌داند که باید به آن‌ها اعطا شود، زیرا در قیاس با بقیه مردم، آن‌ها مجاز نبوده‌اند که زکات و صدقات را دریافت کنند. (ر.ک: به مقاله‌های صدقات؛ زکات) همچنین در سوره احزاب آیات زیادی در مورد سفارش به زنان پیامبر در نحوه پوشش لباس (ر.ک: مقاله لباس پوشیدن) وجود دارد که به جهت حفظ مقام والای آنان در میان جامعه اسلامی صادر شده است (ر.ک: مقاله اجتماع و جامعه در قرآن) ضمن آن‌که آیه ۳۳ سوره احزاب به‌طور آشکار خانواده پیامبر را «اهل بیت» خطاب می‌کند و به جایگاه عصمت ویژه آن‌ها

اشاره می‌کند: (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً). از طرف دیگر قرآن به شدت خائنین به خاندان پیامبر را لعنت می‌کند، مخصوصاً ابولهب، عموی پیامبر و همسر وی را.

مفسران مسلمان قرآن درباره تعریف «خویشاوندان پیامبر» اختلاف کرده‌اند. بعضی از آن‌ها تفسیری فراخ از آن ارائه می‌دهند تا شامل اهل قریش، قبیله پیامبر بشود (ر.ک: مقاله قبیله‌ها و طایفه‌ها) و عده‌ای آن را محدود به طائفه ایشان، بنی‌هاشم، می‌دانند. شیعه در راستای تکریم علی بن ابی طالب (ع) و فرزندانش به عنوان وارثان حقیقی پیامبر، معمولاً واژه اهل البیت را خانواده نزدیک پیامبر، یعنی دختر ایشان، فاطمه (س)، و داماد ایشان، علی (ع) و دو پسر او، حسن و حسین (ع) و نوادگان آن‌ها تعریف می‌کند. (ر.ک: مقاله آقای باراشر و مقاله اهل بیت و مقاله هاشمیت)

در مقام اثبات این تفسیر، شیعیان به تعدادی روایت تاریخی استناد می‌کنند که پیامبر یک مرتبه فاطمه، علی، حسن و حسین (ع) را در زیر پوشش خود (کساء) جمع کرد و آن‌ها را با عنوان خانواده خویش خطاب کرد و برای محفوظ ماندن آن‌ها، دعا نمود. به این دلیل آن‌ها به عنوان اصحاب کساء شناخته شدند. تفاسیر قرآنی مشهور و کلامی شیعه جایگاه الهی خانواده خاص پیامبر را چنان رفیع قلمداد می‌کند که مدعی است بسیاری از آیاتی که در وصف مؤمنین حقیقی در قرآن آمده است، در درجه اول و به صورت تام درباره ایشان است و (در درجه بعدی) بالعرض درباره بقیه مردم. (ر.ک: مقاله علم کلام و قرآن)

به این صورت، بعضی از مفسرین شیعه معتقدند که سوره انسان [دهر] که مردمانی را که خوبی را بر بدی ترجیح می‌دهند را ستایش می‌کند، به طور خاص به منظور بازگو نمودن اخلاقیات اهل البیت نازل شده است که اعمال و زندگانی آن‌ها می‌تواند به عنوان یک نوع سرمشق حقیقی در قرآن، مورد لحاظ قرار گیرد.

منابع:

۱. قرآن کریم
۲. امینی، عبدالحسین احمد، الغدير، بيروت، دارالکتب العربی، الطبعة الثالثة، ۱۳۸۷ هـ. ق.
۳. ایازی، سید محمدعلی، بررسی و نقد مقاله‌های خانواده پیامبر و اهل بیت(ع)، مجله قرآن پژوهی مستشرقان، شماره چهارم، مرکز تحقیقات قرآن کریم المهدی، بهار و تابستان ۱۳۸۷.
۴. حرعاملی، محمدحسن، وسائل الشیعه، عبدالرحیم الربانی شیرازی، بیروت، دار احیاء التراث العربی، الطبعة الخامسة، ۱۴۳۰ هـ. ق.
۵. راغب اصفهانی، حسین، مفردات ألفاظ قرآن، محقق: صفوان عدنان داوودی، دمشق، دارالقلم، الطبعة الأولى، ۱۴۱۶ هـ. ق.
۶. رضایی اصفهانی، محمد علی، نقد مقاله «فاطمه»(س)، مجله قرآن پژوهی مستشرقان، شماره چهارم، مرکز تحقیقات قرآن کریم المهدی، بهار و تابستان ۱۳۸۷.
۷. سیوطی، جلال الدین، الدر المنثور فی التفسیر بالمأثور، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۴ هـ. ق.
۸. طباطبایی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، بیروت، مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، الطبعة الثانية، ۱۳۹۲ هـ. ق.
۹. طبرسی، أمین الذسلام، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۳۷۹ هـ. ق.
۱۰. عبدالباقی، محمد فؤاد، المعجم المفهرس لألفاظ القرآن الکریم، قاهره، المطبعة دارالکتب المصریه، ۱۳۶۴ هـ. ق.
۱۱. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، صادق حسن زاده، قم، انتشارات قائم آل محمد(ص)، چاپ دوم، ۱۳۸۵ هـ. ش.
۱۲. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی، الطبعة الثالثة المصححه، ۱۴۰۳ هـ. ق.
۱۳. محمدی ری شهری، محمد، أهل البيت فی الكتاب والسنة، قم، دارالحديث، الطبعة الثانية، ۱۳۷۵ هـ. ش.
۱۴. مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، چاپ ۲۹، بهار ۱۳۷۲ هـ. ش.

15. Jane Dammen Maculiffe (General Editor) ;Encyclopaedia of quran(EQ); Leiden :Brill;2001-2006.